

ЗЕМЛЯ СВОБОДИ Й ПРОТИРІЧ

Автор тексту та фото:
Костянтин Симоненко.

Юрист, письменник та мандрівник. Перший українець, який відвідав усі країни світу (що зафіксовано 2018 року Національним реєстром рекордів України). Автор книг «Два мільйони кілометрів до мрії» (про відвідані країни) та «Вкрадена весна» (про перші два місяці повномасштабної війни). Родом із Одеси, проживає у Києві.

Замовити книгу Костянтина Симоненка «Два мільйони кілометрів до мрії» можна тут.

Ліберія – країна з фантастичною історією. Не знаю, чи подобається вам читати історичні передмови, але тут без цього не обійтись. Отож...

Після скасування рабства в США у жалісливих американських демократів виникла ідея повернути звільнених рабів до Африки. Демократи мріяли, щоб колишні невольники створили на рідному континенті по-справжньому вільну державу. Бо кому ж, як не колишнім рабам, цінувати волю? Вони зібрали гроші й купили шматок території на західному узбережжі Африки. Протягом кількох років туди переселяли звільнених рабів. Правда, кількість охочих повернутися на історичну батьківщину була катастрофічно малою. Проте декілька тисяч усе-таки переїхали. 1824 року колонія дістала назву Ліберія («Земля свободи») і незабаром проголосила свою незалежність.

Опинившись на історичній батьківщині, колишні американські раби не поспішали повертатися до свого історичного коріння. Зовсім навпаки. Усіх місцевих чорношкірих вони вважали дикунами, а себе – просвіченими американцями. Трохи зміцнивши державу, ліберійці почали війну проти місцевих племен і захопили чималі території сусідніх країн. Усіх полонених вони взяли в неволю й створили точну копію американського Півдня до скасування рабства, тільки рабовласниками стали вже вони самі. Навіть створили цілу ідеологію про те, що вони обраний народ, вищий за всі місцеві народності й племена.

Про історію Ліберії написано сотні книжок і наукових праць. Соціологи всього світу сушать голови: як же так вийшло, що колишні раби знову побудували рабське суспільство? До кінця XX століття в Ліберії накопичилося стільки економічних і соціальних проблем, що 1989 року спалахнула повномасштабна громадянська війна, яка тривала 14 років і повністю спустошила й без того небагату країну. А на додаток до всього Ліберія 2014-го

Збирання каучуку

ще й накрила епідемія вірусу Ебола, яка забрала життя кількох тисяч людей та остаточно добила економіку.

СЕЛО

Єдиний міжнародний аеропорт Ліберії розташований за півтори години їзди від столиці – Монровії. Дорогою я вирішив заїхати до кількох сіл і подивитися, як живуть місцеві в глибинці.

Найбільшим селом по дорозі було поселення баса, одного з чотирьох племен на території Ліберії. Під'їжджаю до села й відразу знаходжу старосту, якого тут шанобливо називають «чіф». Заходжу в збиту з фанери хатину. Чіфом виявляється дідусь у квітчастій сорочці, але з посохом вождя. Старий і гадки не має, де це – Україна, хоча не дуже й переймається.

Дідусь напрочуд жвавий, відразу намагається продати мені партію каучуку дешево й без посередників. Дуже розчаровується, дізнавшись, що я приїхав не по каучук, а просто сфотографувати сільське життя. Проте він швидко опановує себе й починає торгуватися за «єдиний соціальний внесок у фонд розвитку села». Дідусь не знає, що я одесит і торгуватися люблю та вмю. Натякаю йому, що за п'ять кілометрів є інше село, де й внески дешевші, й каучук свіжіший. Дідусь зменшує апетит, і ми б'ємо по руках. Він виходить зі своєї хатини й повідомляє, що оцей дивний білий очкарик – його гість. Ніхто не завдає собі клопоту запам'ятати моє ім'я, так і кажуть – білий в окулярах від чіфа.

Село велике, тому чіф дає провідника, який доносить до жителів рішення вождя. У селі орієнтовно 800 людей. Електрики нема, каналізації немає, водогону немає. Власне кажучи, нічого тут немає. Готують на відкритому вогні, розкладаючи багаття в спеціальних ямах,

обкладених камінням, або в залізних діжках. На вечерю йде все, що впіймали або знайшли за день. Здебільшого це дрібна рибка, виловлена в місцевих озерах, і протерті каші з дикорослих злаків. Мене весь час намагаються почастувати то кашею, то рибкою, то якимись смаженими хом'яками.

Єдиний дохід села – це видобуток натурального каучуку та його продаж оптовим покупцям зі столиці. Щоб звільнити місце під плантації, місцеві нещадно вирубують навколишній ліс, випалюють його, а потім засаджують територію каучуковими деревами.

Каучук добувають, як і сотню років тому, просто надрізаючи кору й по краплі збираючи смолу. Оптові компанії купують сировину за копійки, знаючи, що місцевим подітисся нікуди, і це для них єдине джерело існування. Крім каучуку, люди розводять курей і вирощують деякі

Автор з ліберійськими дітьми

Дитяча праця дуже поширена

Дівчатка біля типового колодзя

овочі, але цього вистачає лише на часткове покриття власних потреб.

За мною постійно ходили діти, більшість із них бачили білого вперше. Додам, що в селі дуже поширена дитяча праця. Я часто спостерігав, як малеча розвантажувала машини й тягла вантаж у село, просто як мурашня, ланцюжком бігаючи туди й сюди. Єдине джерело води в селі – це колодязь. Воду звідти носять теж діти, іноді по троє тягнучи величезні каністри з-під олії. Вода каламутна, з виразним запахом мулу.

Поступово я вийшов до центру села. Усе культурне життя зосереджене саме тут. На головному пустирі відбувається розпродаж гуманітарної допомоги, коли за долар можна купити будь-яку річ із купи різного одягу. Звичайно ж, це секонд-хенд, який збирали співчутливі

громадяни Євросоюзу, котрі бажають допомогти бідній Африці. На жаль, гуманітарна допомога майже ніколи не дістається одержувачам безкоштовно: її продають ті, хто цю допомогу розподіляє. Побачивши мене, продавчиня радісно дістає з купи одягу футболку розміру XXL. Мешканці села всі худі та явно не переїдають, тому я для неї єдиний варіант збути неходовий розмір. Знову чомно відмовляюся. Здається, місцеві починають вважати мене жебраком: каучуку не купив, від футболки теж відмовився...

Загалом відвідання села залишило гнітюче враження. І так живе більшість населення Ліберії. Ніби й XXI століття, і космічні кораблі вийшли за межі Сонячної системи, а тут як у кам'яному віці з натуральним господарством.

Жінки смажать рибу

ЕКОНОМІКА ТА КРИМІНАЛ

Ви здивуєтеся, але вбога Ліберія має другий за чисельністю торговельний флот у світі. Це на папері, звичайно, – більшості суден тут ніколи не було й не буде. Річ у тім, що в Ліберії дуже низькі податки для власників торговельних суден, і багато хто реєструє свої транспортні під ліберійським прапором. Процедура видачі реєстрації тут така проста, що через авторизованих представників її можна отримати в будь-якому великому торговельному порту фактично за кілька годин.

Власне, плата за реєстрацію та щорічні відрахування за право вести діяльність під прапором Ліберії і є основним джерелом доходу держави. Другим джерелом є збір і продаж на експорт каучуку, котрий, як я описував, вирощують місцеві жителі.

Жодних виробництв, туризму чи інших джерел доходу на серйозному рівні в Ліберії немає. Тому безробіття досягає рекордних навіть для Африки показників. Більш як половина люду живе менше ніж за долар на день.

Усе це, звичайно, позначається на криміногенній ситуації в країні, особливо в столиці – Монровії. Практично всі більш-менш пристойні будинки захищені огорожею з колючим дротом або битим склом по верху. Особливо багаті будинки повністю оперізують ґратами, як в'язницю суворого режиму. Біля кожного пристойного за африканськими мірками офісу стоїть озброєний охоронець.

МОНРОВІЯ

Вважаючи себе вихідцями із США, місцеві у всьому намагаються наслідувати американців. Однак це чомусь стосується більш атрибутики, ніж економіки, боротьби

з корупцією та демократії. Прапор Ліберії – майже копія американського, з тією відмінністю, що складається з 11 червоних і білих смуг, а зірка лише одна. Навіть сама столиця Монровія названа на честь американського президента Джеймса Монро, за керування якого й прийняли рішення створити Ліберію. Долар США тут використовують в обігу ширше, ніж ліберійський.

Сама по собі Монровія майже нічим не відрізняється від інших столиць у найбідніших країнах Африки. Такий самий бруд на вулицях, така ж хаотична забудова. Вулична торгівля займає все вільне місце на тротуарах. Жовті китайські тук-туки – замість таксі.

Ринок секонд-хенду у центрі села

Будинок захищений від злочинців

Центральний павільйон

Найцікавіша визначна пам'ятка Монровії – це закинтий готель «Дукор». Колись він був суперелітним комплексом, що належав «Інтерконтиненталю». Але громадянська війна поставила хрест на туристах, бізнесменах і взагалі будь-яких відвідувачах закладу. Незабаром він перетворився на руїни та місце мешкання волоцюг і наркоманів.

Тепер готель обнесли колючим дротом та охороняють. Але поодинокі туристи лише за два-три долари в кишеню охороні без проблем можуть туди потрапити. Будівля, звичайно, залишає гнітюче враження – наче побував у Прип'яті, в забороненій зоні Чорнобильської атомної станції, куди я теж кілька разів їздив. Проте звідти відкривається чудовий краєвид океану і нетрів Вест-Пойнта. Раніше то було бідне рибальське селище, але після громадянської війни в ньому стали селитися всі, хто втратив дах, і незабаром місцина перетворилася на найкриміногенніший район столиці. Це ж у нас заведено всім багатим селитися на першій лінії від моря. В Африці навпаки: що далі від берега, то престижніше.

Друге місце, цікаве для відвідин, називається Centennial Pavilion. Власне, це єдина архітектурна пам'ятка

Місцевий барбершоп

Закинтий готель Дукор

Монровії. Тут складають присягу президенти країни й відбуваються різні вчистості.

Із «Павільйоном» межує Національний музей, де, як ведеться в Африці, категорично заборонено фотографувати. Просто перед музеєм стоїть цікава скульптурна композиція, яку досить важко змалювати словами. Це земна куля, обгорнута стрічкою з прапорами всіх країн світу, яка перетворюється на руку, що тримає Женевську конвенцію. Навпроти кулі стоять діти, які чи то простягають руки до неї, чи то від неї закриваються. Уявили? Ну, я попереджав, що описати складно.

Саме тут мене й спробували пограбувати. Периферійним зором я побачив, як молодики з різних боків підходять до пам'ятника, подаючи один одному знаки. Наївні, я виріс у місті, де про гоп-стоп навіть пісню склали. Швидко розвернувшись, зробив спринтерський ривок і заскочив у приміщення музею. Охоронець сказав, що в мене гарна реакція як для моєї комплекції. Один із найкращих компліментів, які я колись чув.

ТУРИЗМ

Туризму в класичному його розумінні тут, звісно, немає. Десять років тому Ліберія була центром страшної епідемії вірусу Ебола, яка перекинулася на багато сусідніх країн Африки. До цього вирувала багаторічна громадянська війна. Та й дивитися тут особливо нема на що. Але навіть ті рідкісні туристи, які доїхали до Ліберії, зіштовхуються з цілковитим пофігізмом місцевих і повним нерозумінням бізнесу.

Ось приклад. Домовився я з тутешнім гідом, щоб він повозив мене по Монровії, розповів усе й показав. Уранці виходжу на умовлене місце – гіда немає. Годину немає, півтори. З'являється. У руках тримає пачку якихось

лікв, трясє ними й каже, що дуже захворів. Ну, окей, це нормальний африканський варіант. Тоді гід запитує: а де машина? Я дивуюся – мовляв, звідки я знаю, де твоя машина. Той, відразу забувши про страшну хворобу, з піною на губах починає доводити, що я замовляв екскурсію власним транспортом. Ясна річ, питання я вирішив. Послав подалі гіда та знайшов таксиста, який на своїй розвалюсі показав мені все, що я просив. Добре, що державна мова в Ліберії англійська, і з порозумінням питань не виникло. Ось такий у них підхід. Туризму тут ще довго не буде.

Але найдужче мені запам'яталася в Ліберії, хоч як дивно, вечеря. Щодо їжі я абсолютно спокійний. Можу повечеряти снікерсом, а можу потрапезувати і в ресторані. Мені однаково. Але снікери закінчилися, і ввечері я вирішив піти до якогось закладу. У готелі мешкало всього декілька постояльців. Скрізь було темно, дорогу до ресторану довелося довго шукати майже в повній темряві. Заклад був теж у напівтемряві, але ніби працював. Я сів за стіл, мені принесли енергозберігальну лампу на батарейці. Офіціант повідомив, що меню в них немає, але є курка. «Неси», – сказав я. І наступні сорок хвилин сидів у напівтемряві й чекав на свою курку. У принципі, вже змирився, що вечерятиму жуйкою «Стиморол», яку знайшов у кишені, але тут принесли її! Найкращу курку в моєму житті! Натерту часником і якимись місцевими прянощами, запечену на жару до хрусткої скоринки! Досі пам'ятаю цю фантастичну страву.

Докладніше про Ліберію та інші екзотичні країни можна прочитати в моїй книзі «Два мільйони кілометрів до мрії». Понад 300 авторських фотографій та 445 сторінок, повних пригод та гумору.

Скульптура біля
Національного
музею